

МІФОЛОГІЧНІ ДЖЕРЕЛА ОБРАЗІВ ПРЕКРАСНОЇ ПАНІ У РОМАНАХ

«ЗАЧАРОВАНІ МУЗИКАНТИ» ГАЛИНИ ПАГУТЯК

ТА «ЄДИНОРІГ» АЙРІС МЕРДОК

Генезу літературного образу Прекрасної Пані зазвичай пов'язують із середньовічним лицарським епосом і піснями французьких трубадурів про піднесене кохання до заміжньої жінки, хоча він має глибші – міфологічні – корені. Так, у творчості Г. Пагутяк та А. Мердок образ Прекрасної Пані є інтерпретацією кельтської міфологеми. А. Мердок – письменниця ірландського походження, тому відбиток міфосвіту кельтів у її романах цілком закономірний. Г. Пагутяк стверджує, що «кельтська міфологія в Україні існує» [3, с. 149], і що кельти причетні до етногенезу бойків, представницею яких є авторка. Усе це дає підстави вважати обрану нами тему актуальною. Відтак, ставимо мету схарактеризувати специфіку інтерпретації архетипного образу Прекрасної Пані у творах української та британської письменниць, а також відстежити типологічні паралелі у їхній художній прозі.

Репрезентами архетипного образу Прекрасної Пані в романі-феєрії Г. Пагутяк «Зачаровані музиканти» є Княгиня Тих, що живуть під землею і літають у повітрі, а в романі А. Мердок «Єдиноріг» – «полонянка» замку Гейз Ханна Крен-Сміт. Інтертекстуальні зв'язки з кельтськими міфами, зокрема про Пані з золотим волоссям (Niamh of Golden Hair), візуалізуються передусім у зовнішності героїнь. Атрибутивною ознакою фейрі (fairy) вважалися руде волосся та одяг зеленого кольору. «Пані з огненным волоссям» уперше явилася Матвієві Домницькому «у пишній сукні, поперх якої здіймався під вітром зелений плащ» [2, с. 13]. На зустрічі з Еффінгемом Купером рудокоса Ханна була одягнена в «коротку сукню з темно-зеленого льону» [1]. Окрім того, всі покоївки в замку мали волосся такого ж кольору. У романі Г. Пагутяк цей маркер фейрі набуває номінативної функції: загадкова героїня постає як Пані з жовтим/огненным волоссям.

Кельтські міфи характеризують Чарівну спокусницю (fairy lover) як неймовірно вродливу жінку, яка викрадала красивих земних чоловіків і робила їх своїми коханцями/слугами. Зазнавши любові до неї, чоловіки забували про людський світ і повністю присвячували себе високим почуттям [4, с. 174]. У феєрії «Зачаровані музиканти» після зустрічі з Пані юний Домницький мимохіть зрікся попереднього життя і вирушив на пошуки красуні, яка лишила рану на його серці. У романі «Єдиноріг» кожен чоловік, який знайомився з Ханною Крен-Сміт (Філіп Леджур, Еффінгем Купер, Джералд Скоттоу), наповнювався романтичними почуттями до неї. Мотив лицарського кохання у

неоміфологічній інтерпретації Г. Пагутяк та А. Мердок набуває своєрідного аранжування. Образ Матвія Домницького цілком позбавлений героїчного первня: у ньому домінує семантика служіння. У «Єдинорогу» закохані в Ханну чоловіки або виявляють довготривалу пасивність (Філіп Леджур), або є недостатньо активними щодо звільнення чарівної полонянки (Еффінгем Купер), тому спроба викрадення приречена на невдачу.

Образ Прекрасної Пані в обох романах корелює з мотивом смерті і, відповідно, генерує трагічний модус творів. У «Зачарованих музикантах» після втечі Матвія до Пані за дивних обставин помирає його батько – Олександр Домницький, а потім гинуть товариші дідича, які вирушили на пошуки молодого панича. У «Єдинорогу» смертельну кулю від Ханни дістав Джералд Скоттоу, а Філіп Леджур випадково застрелився, коли чистив рушницю. Така семантика жіночих образів алюзійно пов'язана з поемою Джона Кітса «La Belle Dame sans Merci» (Безжальна красуня – фр.) й картинами Артура Хьюза, Френка Діксі та ін. із такою ж назвою. Прикметно, що трагічні випадки в обох романах співвіднесені з топосом болота: у романі Г. Пагутяк твань затягнула друзів дідича – Лукаша та Миколая; героя А. Мердок – Еффінгема Купера – дивом урятував від такої смерті Деніс Ноуланд.

Утіленням міфологеми Чарівної землі (fairy land) у романі «Зачаровані музиканти» є Країна за Дунаєм, у якій владарюють Княгиня і Князь Тих, що живуть під землею і літають у повітрі, а в «Єдинорогу» – замок Гейз, у якому мешкає Ханна Крен-Сміт. Ознакою Чарівної землі є відмінний від земного часовий вимір: вечір танцю може прирівнюватися до століть людського життя [4, с. 179]. Докія, яка перебувала упродовж року у Країні за Дунаєм, відчула її особливість: «То був не рік, а цілих сім, бо час серед тих, що літають у повітрі й живуть під землею, спливає по-іншому» [2, с. 137]. Прибувши до замку Гейз, Меріан Тейлор одразу ж усвідомила його відмінність від звичної для неї реальності.

Таким чином, кельтські міфологічні претексти, використані як джерела образів Прекрасної Пані у романах Г. Пагутяк і А. Мердок, візуалізуються у зовнішності героїнь, оприявнюються в мотиві лицарського кохання/служіння та в кореляції з інваріантним топосом Чарівної землі, що засвідчує типологічні збіги у творах обох письменниць.

Список використаних джерел

1. Мердок А. Единорог [Електронний ресурс] / А. Мердок. – Режим доступа : http://royallib.com/book/merdok_ayris/edinorog.html.
2. Пагутяк Г. Зачаровані музиканти / Г. Пагутяк. – К. : Ярославів Вал, 2010. – 224 с.
3. Пагутяк Г. Сентиментальні мандрівки Галичиною / Г. Пагутяк. – Львів : ЛА «Піраміда», 2014. – 192 с.
4. The Encyclopedia of Celtic Mythology and Folklore / P. Monaghan. – New York : Facts On File, 2004. – 512 p.